

Asia: VN/24190/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi rikoslain 12 ja 25 luvun muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lähtökohdat

Helsingin hovioikeus toteaa, että kaikki ehdotetut rangaistussäännökset ovat monimutkaisia ja hyvin väljiä tunnusmerkistöjä, joiden soveltaminen tulee olemaan vaikeaa. Lisäksi luonnoksen oikeusvertailusta ei käy ilmi, onko Ruotsin, Norjan ja Tanskan vastaavia säännöksiä sovellettu käytännössä lainkaan.

Esitysluonnoksessa todetaan taloudellisista vaikutuksista, että uudistukset voidaan toteuttaa ilman resurssivaikutuksia. Tämä on ongelmallista, sillä yhdenkin tällaisen monimutkaisen asian tuominen tuomioistuinkäsittelyyn tulee syömään resursseja runsaasti. Tähän olisi varauduttava antamalla jo nyt ruuhkaisille tuomioistuimille tarvittavat lisäresurssit.

Helsingin hovioikeus katsoo, että rikoslain täsmällisyyden parantaminen on sinänsä kannatettava tavoite, kunhan sitä edistettäessä otetaan huomioon, että rikossääntelyn tietynasteisella yleispiirteisyydellä on silläkin oma arvonsa. Spesifien variaatioiden luominen olemassa olevista rikossäännöksistä entiset säilyttäen ei välttämättä paranna rikoslain rangaistavuuskatetta vaan voi saada aikaan kriminalisointien turhaa päällekkäisyyttä, jota tulisi periaatteellisista syistä välttää käytännössä harvinaistenkin rikostyyppien kohdalla.

Vahingollinen informaatiovaikuttaminen

Ehdotetuista uudistuksista vahingollisen informaatiovaikuttamisen tunnusmerkistö on kaikkein monitulkintaisin ja tästä syystä ongelmallisin. Esimerkiksi vaatimus totuudenvastaisuudesta herättää kysymyksiä siitä, voiko informaatiovaikuttamisen tarkoituksessa levittää totuudenmukaista tietoa ilman rangaistuksen uhkaa. Toisaalta tunnusmerkistöön aiottu vaatimus vieraan valtion tai sen edustajan toimeksiannosta yhdessä muiden tunnusmerkkien kanssa vähentänee oleellisesti huolta hyväksyttävän sananvapauden käyttämisen joutumisesta tässä yhteydessä rangaistusuhan piiriin.

Vahingollisen informaatiovaikuttamisen rangaistavaksi säätäminen olisi tavallaan rikoslain 12 luvun sotaan yllyttämiseen liittyvän 2 §:n 1 momentin 3 kohdan tunnusmerkin laajentamista muutakin kuin kriisiaikaa ja muitakin kuin tuossa säännöksessä lueteltuja tarkoituksia koskeväksi.

Hovioikeus pitää kriminalisoinnin epämääräisyyttä kuvaavana seikkana ehdotettua rangaistusasteikkoa, joka on erittäin laaja, sakosta 4 vuoteen vankeutta. Normaalityapauksessa tästä säädettäisiin perusmuotoinen ja törkeä tekemuoto.

Materiaalisen tuen antaminen vakoilurikoksen tekemistä varten

Materiaalisen tuen antaminen vakoilurikoksen tekemistä varten on kriminalisointiehdotus, jonka tarpeellisuuteen on suhtauduttava kriittisesti. Hallituksen esitysluonnoksen nykytilaa koskevassa jaksossa on seikkaperäisesti tuotu esiin, että tunnusmerkistö tulisi koskemaan käyttäytymistä, joka hyvin pitkälti on ennestään vakoilurikoksena rangaistavaa. Hovioikeus onkin siinä käsityksessä, että kaikissa tai lähes kaikissa tapauksissa materiaalisen tuen antaminen vakoilurikoksen tekemistä varten olisi samalla vakoilua tai vähintäänkin avunantoa vakoiluun.

Rikoslain 6 luvun 8 §:ään ja 12 luvun 5 §:ään perustuva enimmäisrangaistus avunannosta vakoiluun on 7 vuotta 6 kuukautta vankeutta. Niin kuin esitysluonnoksesta myös ilmenee, ehdotettu tunnusmerkistö väistyisi tällaisessa lainkonkurrenssitilanteessa. Lisäksi vakoilurikosepäilyjen tutkimiseen voidaan nykyisen lainsäädännön perusteella laajasti käyttää salaisia tiedonhankintakeinoja.

Vainoaminen tiedustelutarkoituksessa

Hovioikeus katsoo, että ehdotus vainoamisen tiedustelutarkoituksessa kriminalisoinniksi on vankimmalla pohjalla. Niin kuin esitysluonnoksesta ilmenee, pakolaisvakoiluksi luonnehdittu menettely nykyisellään ei välttämättä ole rangaistavaa vainoamisena tai muutoinkaan. Vainoamissäännös myös suoja puhtaasti vainoamisen kohteeksi joutuvan yksilön oikeuksia, mistä syystä vainoamisen syyksilukeminen ei oikeastaan toissijaisestikaan voi pitää sisällään moitetta Suomen valtiollisten oikeuksien loukkaamisesta, jollaisen moitteen tiedustelutarkoituksessa tehdyn

vainoamisen syyksilukemiseen halutaan sisältyvän. Näin ollen tiedustelutarkoituksessa tehdyn vainoamisen rangaistavaksi säätämistä voidaan pitää perusteltuna. Rikosnimike voisi kuitenkin olla vakiintuneempi ilmaisu eli pakolaisvakoilu.

Jos näissä asioissa käytännössä nostettaisiin syytteitä, voidaan ennakoida, että vakoilua koskevaa rikossäännöstä vastaava tunnusmerkki "vierasta valtiota hyödyttääkseen" tulisi olemaan sangen vaikea näyttää toteen. Esimerkiksi vieraan valtion toimeksiantoa koskeva tunnusmerkki voisi kuitenkin olla näytöllisesti vielä pulmallisempi, eikä kriminalisointi siinä tapauksessa välttämättä yhtä hyvin tavoittaisi ilmiötä, johon sillä on tarkoitus puuttua.

Muut huomautukset

Muilta osin hovioikeudella ei ole lausuttavaa.

Lehtonen Elina
Helsingin hovioikeus - Lausunnon on valmistellut asessori Ville A. Saarinen.
Hovioikeuden presidentti Asko Välimaa.